

قسمت اول

گزارش وضع اقتصادی کشور

کاهش مزبور می‌توان به کاهش رشد سرمایه‌گذاری اقتصادهای نوظهور و همچنین کاهش چشمگیر سرمایه‌گذاری در کشورهای صادرکننده مواد اولیه اشاره کرد.

هم‌راستا با تضعیف عملکرد اقتصادی در اقتصادهای پیشرفته، پیش‌بینی‌های انجام گرفته در این زمینه نیز نشان‌دهنده رشد اقتصادی بسیار ملایم در این کشورهاست. روند نامطلوب رشد جمعیت، رشد پایین بهره‌وری و آثار منفی باقی‌مانده از بحران مالی جهانی از جمله دلایل مهم توضیح‌دهنده رشد پایین کشورهای پیشرفته به شمار می‌آیند. در حالی که انتظار می‌رفت سیاست‌های پولی انبساطی به کار گرفته شده در کشورهای پیشرفته و همچنین کاهش قیمت نفت، آثار مثبت قابل توجهی بر رشد این کشورها داشته باشد، استمرار کاهش تقاضای خارجی، افزایش ارزش پول ملی این کشورها (به ویژه در آمریکا) و تا حدی دشواری شرایط مالی، موانعی را پیش روی بهبود اقتصادی این کشورها قرار داد. در منطقه یورو و به ویژه در کشورهای دارای بدهی زیاد نیز تقویت انتظارات تورمی به یک نگرانی جدی در زمینه رشد اقتصادی این کشورها تبدیل شده است.

بازار کار در سال ۲۰۱۵ و در مناطق مختلف جهان روندهای همسان و هم‌جهتی نداشت. در بیشتر اقتصادهای پیشرفته نرخ بیکاری به روند کاهشی خود ادامه داد و در پایان سال ۲۰۱۵ به ۶/۷ درصد رسید که تقریباً معادل نرخ بیکاری در سال ۲۰۰۸ و پیش از اوج‌گیری آن طی سال‌های بحران مالی

به دنبال تشدید نابسامانی‌های مالی، رشد اقتصاد جهانی در سال ۲۰۱۵ کند گردید و سطح فعالیت‌های اقتصادی در کشورهای پیشرفته در ماه‌های پایانی سال ۲۰۱۵ کاهش یافت. عدم استمرار نرخ‌های رشد بالا برای اقتصاد چین و بروز نشانه‌هایی از اختلال در سایر اقتصادهای بزرگ نوظهور نیز در تضعیف رشد اقتصاد جهان در سال ۲۰۱۵ موثر بود. به علاوه، تشدید ریسک‌گریزی و افزایش نگرانی‌ها در خصوص به کارگیری سیاست‌های اقتصادی تسهیلی در برخی از مناطق جهان، ارزیابی پیرامون چشم‌انداز قیمت نفت و دارایی‌های ریسکی را در اوایل سال ۲۰۱۶ تضعیف نمود.

علی‌رغم جایگاه و سهم بالای اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه در رشد اقتصاد جهانی، چشم‌انداز اقتصادی این کشورها همچنان بی‌ثبات و عموماً ضعیف‌تر از دو دهه گذشته ارزیابی شده و به همین دلیل، افزایش رشد اقتصاد جهانی از مسیر اقتصادهای نوظهور همانند یک دهه گذشته ممکن نخواهد بود. به طور خاص، تعدادی از اقتصادهای بزرگ نوظهور همچنان با رکود اقتصادی دست و پنجه نرم کرده و چندین کشور صادرکننده نفت نیز با یک محیط پیچیده اقتصاد کلان مواجه بودند که در آنها رابطه مبادله تضعیف شده و فشارهای ناشی از دشواری شرایط مالی بین‌المللی همچنان پابرجاست. پیش‌بینی رشد اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه نظیر هند و چین نیز متناسب با عملکرد اقتصادی ضعیف‌تر این کشورها مورد بازبینی قرار گرفت؛ ضمن اینکه رشد تجارت در این کشورها هم به‌طور قابل توجهی کاهش یافت. از مهم‌ترین مولفه‌های تاثیرگذار بر

فصل ۱ خلاصه‌ای از وضع اقتصادی جهان

بانک‌ها از طریق تقویت بیشتر سرمایه پایه به سرعت خود را با الزامات قانونی جدید تطبیق دادند، لیکن مطالبات غیر جاری در برخی از کشورهای حوزه یورو همچنان در سطوح بالایی قرار داشت و حتی با مساعد بودن وضعیت اقتصادی در برخی از کشورها، میزان سودآوری بانک‌ها سطح مطلوبی را تجربه نکرد. رتبه‌بندی اعتباری صورت گرفته در خصوص بانک‌ها همچنان نگران‌کننده بود و نسبت قیمت به ارزش دفتری^(۳) همچنان در سطحی کمتر از ۱/۰ قرار داشت.

۱-۱- اقتصادهای پیشرفته

نرخ رشد اقتصادی کشورهای پیشرفته در سال ۲۰۱۵ به ۲/۱ درصد رسید که نسبت به سال ۲۰۱۴ (۲/۰ درصد) معادل ۰/۱ واحد درصد افزایش داشت. در همین راستا، رشد اقتصادی آمریکا با افزایش ۰/۲ واحد درصدی نسبت به سال ۲۰۱۴ (۲/۴ درصد) به ۲/۶ درصد در سال ۲۰۱۵ رسید. رشد اقتصادی حوزه یورو و ژاپن نیز به ترتیب با افزایشی معادل ۰/۸ و ۰/۹ واحد درصد، به ۲/۰ و ۱/۲ درصد در همین سال بالغ گردید. در مقابل، رشد اقتصادی کشورهای انگلستان و کانادا با کاهش مواجه شد؛ به طوری که متغیر مزبور به ترتیب با ۰/۹ و ۱/۷ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۱۴، به ۲/۲ و ۰/۹ درصد در سال ۲۰۱۵ رسید.

اقتصاد آمریکا در سال ۲۰۱۵ دو دوره متفاوت را تجربه نمود و هرچند در نیمه دوم این سال با رشد سالانه ۱/۳ درصد همراه بود، لیکن آهنگ رشد آن کندتر از نیمه اول بود. رشد ۱/۳ درصدی اقتصاد آمریکا ناشی از سیاست‌های پولی انبساطی یا تسهیلی^(۴)، اعتماد مناسب مصرف‌کنندگان و افزایش قدرت خرید خانوارها بود. در این میان، کاهش قیمت انرژی به واسطه کاهش سرمایه‌گذاری داخلی آثار منفی بر بخش انرژی و به تبع آن کل

بود. البته این تفاوت در عملکرد میان بهبود بیکاری و کاهش رشد اقتصادی در کشورهای پیشرفته را باید در رشد پایین بهره‌وری جستجو کرد که از زمان وقوع بحران تشدید شده بود. با این حال، نرخ بیکاری در منطقه اروپا (به ویژه در میان جوانان) همچنان در سطوح بالا قرار داشت و علی‌رغم وجود پیچیدگی‌هایی در شرایط بازار کار اقتصادهای نوظهور (در برخی از کشورها نرخ بیکاری کاهش و در برخی دیگر افزایش)، در مجموع نرخ بیکاری در این اقتصادها اندکی افزایش یافته است.

به استثنای برخی اقتصادهای نوظهور به ویژه کشورهای آمریکای لاتین که کاهش شدید ارزش پول ملی را تجربه کردند، نرخ تورم در سال ۲۰۱۵ در مجموع وضعیت باثبات و مهار شده‌ای را در سطح جهانی تجربه کرد. با اینکه در بزرگ‌ترین اقتصادهای پیشرفته دارای پول جهان‌روا، نرخ تورم هسته^(۱) همچنان در سطوحی پایین‌تر از ارقام هدف‌گذاری شده قرار داشت، لیکن این نرخ در این کشورها روند افزایشی را تجربه کرد. در مقابل، نرخ تورم کل^(۲) در کشورهای پیشرفته و بسیاری از اقتصادهای حوزه آسیا و اقیانوسیه و همچنین در اقتصادهای پیشرفته کوچک در سطوح بسیار پایینی قرار گرفت. مهم‌ترین عامل کلیدی در تحولات نرخ تورم در سال ۲۰۱۵ کاهش قابل توجه قیمت مواد اولیه به ویژه قیمت نفت بود. علی‌رغم افزایش قیمت نفت در نیمه اول سال ۲۰۱۵، کاهش قیمت نفت و سایر مواد اولیه در نیمه دوم این سال از جمله مهم‌ترین متغیرهای توضیح‌دهنده الگوی رشد در کشورهای صادرکننده و واردکننده این کالاها و همچنین شکاف ایجاد شده میان تورم هسته و تورم کل به حساب می‌آیند.

عملکرد بخش مالی نیز در سال ۲۰۱۵ روند بی‌ثباتی را تجربه کرد؛ بدین معنی که هرچند در اقتصادهای پیشرفته،

۳- Price-to-Book Ratios(P/B)

۴- Accommodative Monetary Policy

۱- Core Inflation

۲- Headline Inflation

گزارش اقتصادی و ترانزنامه سال ۱۳۹۴

داخلی واقعی این منطقه از ۱/۲ درصد در سال ۲۰۱۴ به ۲/۰ درصد در سال ۲۰۱۵ رسید. در میان کشورهای منطقه یورو، رشد اقتصادی برخی از کشورها نظیر فرانسه، ایتالیا، اسپانیا و هلند افزایش و رشد برخی دیگر نظیر آلمان کاهش یافت.

نرخ تورم اقتصادهای پیشرفته در سال ۲۰۱۵ نه تنها در سطوح پایینی قرار داشت، بلکه میزان آن نسبت به سال قبل نیز با کاهش قابل ملاحظه‌ای همراه بود؛ به طوری که متغیر مزبور در کشورهای آمریکا، آلمان، فرانسه، ژاپن، انگلستان و کانادا به ترتیب از ۱/۶، ۰/۸، ۰/۶، ۲/۸، ۱/۵ و ۱/۹ درصد در سال ۲۰۱۴ به ۰/۱، ۰/۱، ۰/۱، ۰/۸، ۰/۱ و ۱/۱ درصد در سال ۲۰۱۵ کاهش یافت. در مجموع، نرخ تورم اقتصادهای پیشرفته با ۱/۱ واحد درصد کاهش از ۱/۴ درصد در سال ۲۰۱۴ به ۰/۳ درصد در سال ۲۰۱۵ رسید.

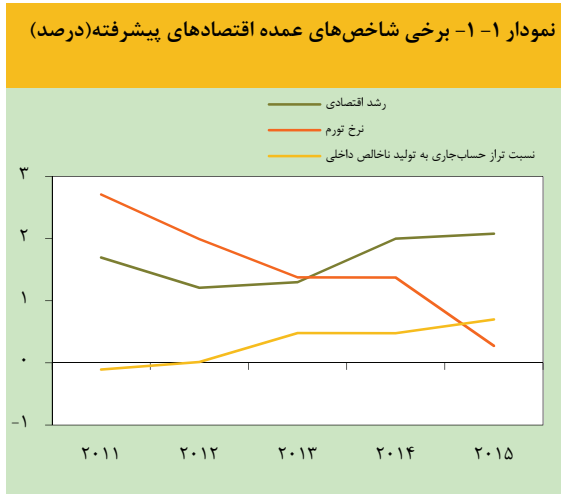
با توجه به پایین بودن نرخ تورم اقتصادهای پیشرفته، سیاست‌های پولی بانک‌های مرکزی این کشورها عمدتاً بر رویکردهای انبساطی استوار بود. بانک مرکزی اروپا علاوه بر کاهش نرخ سود سپرده‌ها و رساندن آن به سطوح منفی، برنامه خرید دارایی را حداقل تا مارس سال ۲۰۱۷ تمدید و اعلام کرد تا هر زمانی که نیاز باشد، مبالغ دریافتی از محل اصل منابع تزریق شده پیشین را دوباره در چارچوب سیاست‌های پولی انبساطی به کار خواهد گرفت. بانک مرکزی انگلستان نیز اعلام کرد تنها زمانی سیاست‌های پولی انقباضی در پیش خواهد گرفت که نرخ سیاستی از سطح فعلی ۰/۵ درصد به حدود ۲/۰ درصد افزایش یابد. همچنین، بانک مرکزی کانادا در واکنش به عملکرد ضعیف اقتصاد در اوایل سال ۲۰۱۵، نرخ بهره سیاستی خود را به میزان بیشتری کاهش داد و بانک مرکزی ژاپن نیز هم‌راستا با

اقتصاد داشت. علاوه بر این، رشد پایین اقتصاد در سایر کشورها و افزایش ارزش دلار بر صادرات این کشور تاثیر منفی گذاشت و شرایط مالی موجود نیز بستر مناسبی را برای رشد اقتصادی فراهم نکرد. با این حال، وضعیت بازار کار در استمرار روند رو به بهبود خود، در نیمه دوم سال ۲۰۱۵ و اوایل سال ۲۰۱۶ شرایط مساعدتری را تجربه کرد؛ به گونه‌ای که نرخ بیکاری از ۵/۳ درصد در ژوئن ۲۰۱۵ به ۴/۹ درصد در ژانویه ۲۰۱۶ کاهش یافت. به‌رغم این موضوع، نرخ به نسبت پایین مشارکت نیروی کار و نیز تعداد قابل توجه افراد دارای شغل پاره‌وقت که در جستجوی شغل تمام‌وقت بودند، ناشی از تداوم ضعف‌های ادواری در بازار کار این کشور بود. از اواسط سال ۲۰۱۴، کاهش شدید قیمت نفت خام، فشار قابل ملاحظه‌ای را در جهت کاهش تورم اقتصاد آمریکا وارد نمود و کاهش قیمت کالاهای وارداتی غیر نفتی نیز نرخ تورم سال ۲۰۱۵ را در سطوح پایینی (۰/۱ درصد) قرار داد. در مجموع، نرخ تورم آمریکا با کاهشی قابل ملاحظه نسبت به سال ۲۰۱۴ (۱/۵ واحد درصد کاهش) از ۱/۶ درصد در سال مزبور به ۰/۱ درصد در سال ۲۰۱۵ رسید.

رشد اقتصادی کانادا که به واسطه پایین بودن قیمت نفت در فصول اول و دوم این سال با افت همراه بود، با افزایش صادرات و تضعیف روند کاهشی سرمایه‌گذاری در بخش تجاری در فصل سوم سال اندکی بهبود یافت؛ لیکن مشاهده شاخص‌های موجود در حوزه رشد اقتصادی نشان‌دهنده تضعیف قابل ملاحظه رشد اقتصادی این کشور در فصل چهارم سال ۲۰۱۵ بود. در مجموع و در نتیجه نوسانات فصول مختلف، رشد اقتصادی کانادا با ۱/۷ واحد درصد کاهش از ۲/۶ درصد در سال ۲۰۱۴ به ۰/۹ درصد در سال ۲۰۱۵ رسید. بر خلاف کانادا، رشد اقتصادی در کشورهای مهم منطقه یورو در سال ۲۰۱۵ افزایش قابل توجهی نسبت به سال ۲۰۱۴ نشان داد؛ به طوری که رشد تولید ناخالص

فصل ۱ خلاصه‌ای از وضع اقتصادی جهان

افزایش نسبت به سال ۲۰۱۴ به ۰/۷ درصد تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۱۵ رسید. تراز حساب جاری در کشورهای نظیر ژاپن، انگلستان، آلمان و فرانسه افزایش و در کشورهای نظیر آمریکا و کانادا کاهش یافت.

بیشتر کشورهای پیشرفته، نرخ بهره پرداختی به بانک‌ها را به ۰/۱- درصد کاهش داد.

در فاصله زمانی اوت ۲۰۱۵ تا فوریه ۲۰۱۶، ارزش پول ملی کشورها شرایط متفاوتی را تجربه نمود، به طوری که در مقابل افزایش ارزش پول ملی در کشورهای نظیر آمریکا، ژاپن و منطقه یورو، ارزش پول ملی انگلستان، چین، کانادا، کره و تایوان تضعیف شد. بیشترین افزایش ارزش پول ملی در دوره مورد بررسی در کشور ژاپن و بیشترین کاهش آن نیز در انگلستان محقق شد؛ به طوری که در دوره مورد بررسی، این ژاپن در مقادیر موثر حقیقی معادل ۱۰/۰ درصد تقویت و پوند انگلستان به میزان ۷/۰ درصد تضعیف گردید. در سال ۲۰۱۵ و در مقایسه با سال ۲۰۱۴، تراز حساب جاری در اقتصادهای پیشرفته با تغییرات قابل ملاحظه‌ای همراه نبود و صرفاً با ۰/۲ واحد درصد

جدول ۱-۱- برخی شاخص‌های عمده اقتصادهای پیشرفته

(درصد)

تراز حساب جاری به تولید ناخالص داخلی	نرخ تورم		رشد اقتصادی		اقتصادهای پیشرفته
	۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۴	
۰/۷	۰/۵	۰/۳	۱/۴	۲/۱	۲/۰
-۲/۶	-۲/۳	۰/۱	۱/۶	۲/۶	۲/۴
۳/۰	۲/۴	۰/۰	۰/۴	۲/۰	۱/۲
۸/۳	۷/۳	۰/۱	۰/۸	۱/۵	۱/۶
-۰/۲	-۱/۱	۰/۱	۰/۶	۱/۳	۰/۶
۱/۶	۱/۹	۰/۱	۰/۲	۰/۸	۰/۱
۱/۴	۱/۱	-۰/۵	-۰/۱	۳/۲	۱/۴
۳/۱	۰/۸	۰/۸	۲/۸	۱/۲	۰/۳
-۴/۳	-۴/۷	۰/۱	۱/۵	۲/۲	۳/۱
-۳/۴	-۲/۴	۱/۱	۱/۹	۰/۹	۲/۶

ماخذ: صندوق بین‌المللی پول، «گزارش چشم‌انداز اقتصاد جهان»، آوریل ۲۰۱۷

۲-۱- اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه

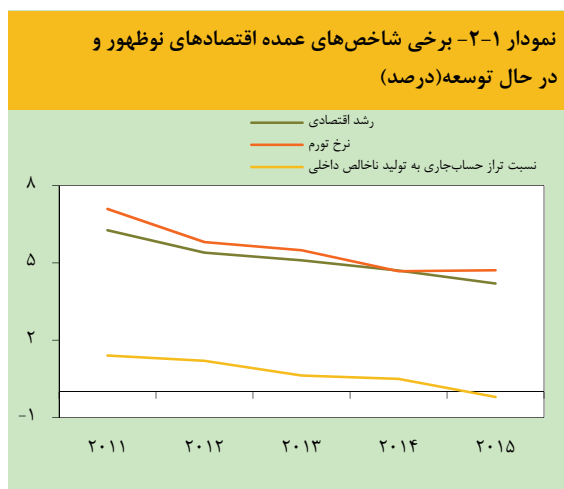
نوظهور و در حال توسعه که از اوایل سال ۲۰۱۵ آغاز شده بود، به عنوان مانعی در برابر افزایش رشد اقتصادهای مزبور عمل نمود. در مجموع، نرخ رشد اقتصادهای مزبور با ۰/۵ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۱۴، به ۴/۲ درصد در سال ۲۰۱۵ رسید.

اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه در نیمه اول سال ۲۰۱۵ با رشد ضعیف اقتصادی مواجه بودند؛ لیکن با افزایش سطح فعالیت‌ها در اقتصادهای حوزه آسیا و آمریکای لاتین، رشد این اقتصادها در نیمه دوم سال اندکی بهبود یافت. علی‌رغم این موضوع، کاهش قابل ملاحظه حجم صادرات در اقتصادهای

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۴

لیکن بودجه دولت از محل کاهش قیمت نفت تحت فشار قرار گرفت و صادرات صنعتی این کشور نیز تا پایان سال ۲۰۱۵ تضعیف گردید. در سال ۲۰۱۵، سطح فعالیت‌های اقتصادی در اقتصادهای جنوب آفریقا و خاورمیانه نیز پایین‌تر از انتظار بود که این امر تا حد زیادی ناشی از کاهش قیمت نفت و سایر مواد اولیه و نیز تنش‌های داخلی و عوامل مرتبط با جغرافیای سیاسی بود.

در پی کاهش مداوم قیمت مواد اولیه و تعدیل تورم کالاها و خدمات مصرفی، نرخ تورم در بسیاری از اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه افزایش نیافت، به‌گونه‌ای که نرخ تورم این اقتصادها بدون تغییر نسبت به سال ۲۰۱۴ در سطح ۴/۷ درصد تثبیت گردید. در نتیجه این موضوع، برخی از بانک‌های مرکزی نظیر بانک مرکزی کره جنوبی و هند اقدام به تسهیل سیاست پولی با هدف تقویت رشد اقتصادی نمودند. بانک مرکزی چین نیز نرخ بهره پایه یا سیاستی^(۲) خود را کاهش داد و به منظور مقابله با کاهش رشد اقتصادی، نسبت ذخیره قانونی بانکها را در ماه‌های اوت و اکتبر ۲۰۱۵ کاهش داد. در مقابل، کشورهای برزیل، شیلی و کلمبیا به دلیل فشارهای تورمی ناشی از کاهش ارزش پول ملی، نرخ‌های سیاستی خود را در نیمه دوم سال ۲۰۱۵ افزایش دادند.

۲- Benchmark Rate

اقتصادهای نوظهور آسیایی که به دلیل ضعف تقاضای خارجی و نیز شیوع ویروس مرس^(۱) در کره جنوبی با عملکرد ضعیفی در نیمه اول سال مواجه بودند، در نیمه دوم سال اندکی بهبود از خود نشان دادند. در خصوص اقتصاد چین باید گفت که هرچند تضعیف بخش صنعت و نوسان بازارهای مالی این کشور منجر به افزایش نگرانی‌های اقتصادی در نیمه دوم سال ۲۰۱۵ شد، لیکن به واسطه رشد بالای بخش خدمات، رشد اقتصادی این کشور نیز در حدود ۷ درصد تثبیت گردید که البته نسبت به رشد دهه گذشته این کشور در سطح پایین‌تری قرار داشت. به واسطه ویژگی‌های خاص کشور چین و همچنین ارتباطات گسترده اقتصادی آن با سایر کشورها، کاهش رشد اقتصاد چین واجد آثار منفی گسترده و قابل توجهی بر سایر اقتصادهای دنیا بود. کاهش تقاضا برای کالاهای شرکای تجاری این کشور از یک‌سو و تاثیرگذاری منفی عملکرد اقتصاد چین بر قیمت جهانی برخی کالاهای وارداتی از سوی این کشور، به عنوان کانال‌های اثرگذاری تحولات اقتصادی چین بر نرخ ارز و بازارهای دارایی سایر کشورها محسوب می‌شوند.

سطح فعالیت‌های اقتصادی کشورهای حوزه آمریکای لاتین در سال ۲۰۱۵، تحت تاثیر چالش‌های متعدد کلان اقتصادی نظیر کاهش قیمت مواد اولیه قرار داشت. اقتصاد برزیل در این سال شدیدترین رکود دهه‌های اخیر را پشت سر گذاشت و عواملی نظیر اتخاذ سیاست‌های پولی انقباضی (در واکنش به نرخ‌های بالای تورم)، پایین بودن قیمت مواد اولیه و پیامدهای ناشی از رسوایی‌های مالی مقامات سیاسی، به تخریب اعتماد تجاری و به تبع آن کاهش شدید سرمایه‌گذاری در این کشور منجر گردید. هرچند که اقتصاد مکزیک عمدتاً به دلیل بهبود تقاضای خانوارها با سرعت متوسطی در نیمه دوم سال رشد یافت،

۱- MERS: Middle East Respiratory Syndrome:

سندروم تنفسی خاورمیانه نوعی بیماری حاد تنفسی با منشأ ویروسی (ویروس کرونا) است که حدود یک سوم از مبتلایان به آن با مرگ مواجه شده‌اند.

جدول ۱-۲- برخی شاخص‌های عمده اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه

(درصد)

تراز حساب‌جاری به تولید ناخالص داخلی	نرخ تورم		رشد اقتصادی			
	۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۴		
-۰/۲	۰/۵	۴/۷	۴/۷	۴/۲	۴/۷	اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه
۲/۰	۱/۵	۲/۷	۳/۵	۶/۷	۶/۸	کشورهای در حال توسعه آسیایی
۲/۷	۲/۲	۱/۴	۲/۰	۶/۹	۷/۳	چین
-۱/۱	-۱/۳	۴/۹	۵/۹	۷/۹	۷/۲	هند
۱/۶	۱/۱	۳/۳	۴/۶	۴/۸	۴/۶	آسه‌آن(ASEAN) ^(۱)
-۲/۰	-۲/۹	۳/۲	۴/۱	۴/۷	۳/۹	کشورهای نوظهور و در حال توسعه اروپایی
۲/۸	۲/۱	۱۵/۵	۸/۱	-۲/۲	۱/۱	کشورهای مستقل مشترک‌المنافع
۵/۱	۲/۸	۱۵/۵	۷/۸	-۲/۸	۰/۷	روسیه
-۴/۱	۵/۳	۵/۷	۶/۸	۲/۷	۲/۸	خاورمیانه، شمال آفریقا، افغانستان و پاکستان
-۳/۵	-۳/۲	۵/۵	۴/۹	۰/۱	۱/۲	آمریکای لاتین
-۳/۳	-۴/۲	۹/۰	۶/۳	-۳/۸	۰/۵	برزیل
-۲/۹	-۲/۰	۲/۷	۴/۰	۲/۶	۲/۳	مکزیک
-۶/۰	-۳/۹	۷/۰	۶/۳	۳/۴	۵/۱	جنوب آفریقا

ماخذ: صندوق بین‌المللی پول، «گزارش چشم‌انداز اقتصاد جهان»، آوریل ۲۰۱۷
 ۱- شامل کشورهای اندونزی، مالزی، فیلیپین، سنگاپور و تایلند می‌باشد.

۱-۳- حوزه مناپ^(۱)

اینکه بخشی از کاهش درآمدهای صادراتی از محل کاهش هزینه واردات ناشی از قیمت پایین مواد اولیه غیر نفتی جبران شد، لیکن حساب‌جاری کشورهای عضو شورای همکاری خلیج‌فارس و کشور الجزایر از وضعیت مازاد به کسری حدود ۸ درصد تولید ناخالص داخلی تبدیل شد. با توجه به زیان بالای دریافتی‌های صادراتی کشورهای صادرکننده نفت در سال ۲۰۱۵، توازن بودجه در اقتصادهای مزبور به میزان زیادی بر هم خورد و به تبع آن، کسری بودجه این کشورها از طریق اتخاذ روش‌های کاهش کسری بودجه (نظیر کاهش مخارج سرمایه‌ای و جاری یا جستجو برای منابع درآمدی جدید) مرتفع شد. در برخی از کشورهای این حوزه نظیر الجزایر، عراق، امارات متحده عربی، عربستان و تا حدی عمان، بر کاهش مخارج سرمایه‌ای تمرکز شد و در کشورهایی نظیر بحرین، عمان و قطر بخش عمده‌ای از فرآیند تعدیل مزبور از طریق کاهش مخارج جاری دنبال گردید. جستجوی منابع جدید درآمدی در کشور عمان از طریق افزایش مالیات بر درآمد شرکت‌ها و در کشور بحرین از طریق افزایش مالیات بر درآمد تنباکو و الکل پیگیری شد. همچنین، بسیاری از کشورهای صادرکننده نفت در حوزه مناپ اقدامات عمده‌ای در زمینه اصلاح قیمت انرژی انجام دادند.

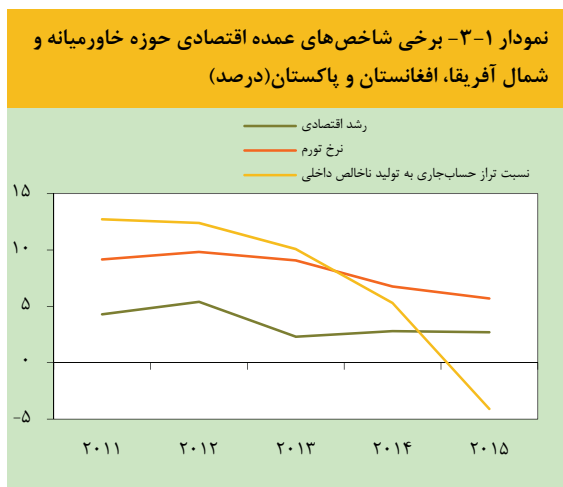
قیمت پایین نفت و تعمیق منازعات داخلی و سیاسی در کشورهای حوزه مناپ همچنان از مولفه‌های مهم تاثیرگذار بر فعالیت‌های اقتصادی این حوزه در سال ۲۰۱۵ بودند. کشورهای صادرکننده نفت این حوزه در یک دهه گذشته به پشتوانه سطوح بالای مازاد حساب‌جاری و مازاد بودجه‌ای که عمدتاً از افزایش قیمت نفت ناشی شده بود، شرایط اقتصادی بسیار مناسبی را تجربه کردند؛ لیکن به دنبال سقوط قیمت نفت در سال‌های اخیر، مازادها به کسری مبدل شد و رشد اقتصادی این حوزه دچار کندی گردید. همچنین، نگرانی‌ها درخصوص بیکاری و ریسک‌های مالی در این اقتصادها نیز افزایش قابل ملاحظه‌ای یافت.

به دنبال کاهش شدید قیمت جهانی نفت خام، درآمدهای صادراتی کشورهای صادرکننده نفت در سال ۲۰۱۵ حدود ۳۹۰ میلیارد دلار (۱۷/۵ درصد تولید ناخالص داخلی) کاهش یافت. با

۱- Middle East and North Africa, Afghanistan and Pakistan(MENAP)

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۴

کشورهای واردکننده نفت حوزه مناب از زمان آغاز تحولات سیاسی در سال ۲۰۱۱ با تقاضای عمومی جهت ارتقای استانداردهای زندگی و دسترسی بهتر به فرصت‌های تجاری و شغلی مواجه بودند. اصلاحات صورت گرفته تا حدی در حفظ ثبات اقتصاد کلان در این اقتصادها موثر بود، هرچند نرخ بیکاری به ویژه در میان جوانان در سطح ۱۰ درصد باقی ماند. کاهش شدید نرخ تورم که از اواسط سال ۲۰۱۴ آغاز شده بود، در این سال نیز ادامه یافت. کاهش قیمت مواد غذایی و انرژی و تقویت ارزش پول داخلی در مقابل شرکای اصلی وارداتی این حوزه (چین و حوزه اروپا) از دلایل اصلی کاهش نرخ تورم در این منطقه بود.

به طور مثال، اکثر کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس یارانه سوخت، آب و برق را کاهش داده و کشورهای نظیر عمان و امارات متحده عربی نیز از سازوکارهای قیمت‌گذاری خودکار^(۱) استفاده کردند.

هرچند که به دنبال چهار سال رکود اقتصادی در اقتصادهای واردکننده نفت حوزه مناب، سطح فعالیت‌ها در سال ۲۰۱۵ تقویت گردید، لیکن این روند مثبت به صورت تدریجی و ناهماهنگ بود. رشد اقتصادی در این دسته از اقتصادها از ۳/۰ درصد در فاصله سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۴ به ۳/۹ درصد در سال ۲۰۱۵ رسید. کاهش قیمت نفت، بار بودجه‌ای^(۲) کمتر و اجرای برخی اصلاحات اقتصادی در بهبود رشد اقتصادی این کشورها نقش برجسته‌ای داشت. با این حال، ملاحظات امنیتی و فشارهای اجتماعی در این سال همچنان ادامه داشت و تضادهای منطقه‌ای همچون مسائل مربوط به پناهندگان و کندی رشد در اقتصادهای عضو شورای همکاری خلیج فارس، بر چشم‌انداز رشد این اقتصادها آثار منفی گذاشت. اصلاحات صورت گرفته در زمینه یارانه‌های انرژی به متعادل‌سازی بدهی‌های عمومی دولت و تثبیت اقتصاد کلان کمک نمود و ارتقای شبکه‌های امنیت اجتماعی^(۳)، مقاومت در برابر نوسانات را بهبود بخشید.

جدول ۱-۳- برخی شاخص‌های عمده اقتصادی حوزه خاورمیانه و شمال آفریقا، افغانستان و پاکستان (درصد)

تراز حساب جاری		نرخ تورم		رشد اقتصادی		
(درصد از تولید ناخالص داخلی)						
۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۴	
-۴/۱	۵/۳	۵/۷	۶/۸	۲/۷	۲/۸	خاورمیانه و شمال آفریقا، افغانستان و پاکستان
-۴/۰	۸/۷	۵/۳	۵/۸	۲/۱	۲/۶	کشورهای صادرکننده نفت
-۴/۳	-۴/۴	۶/۶	۹/۴	۳/۹	۳/۱	کشورهای واردکننده نفت

ماخذ: گزارش «چشم‌انداز اقتصاد منطقه‌ای (خاورمیانه و شمال آفریقا)»، صندوق بین‌المللی پول، مه ۲۰۱۷ و گزارش «چشم‌انداز اقتصاد جهان»، صندوق بین‌المللی پول، آوریل ۲۰۱۷

۱- Automatic Pricing Mechanisms

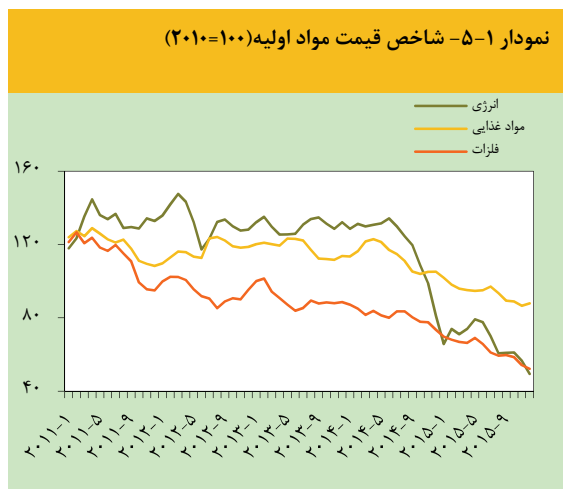
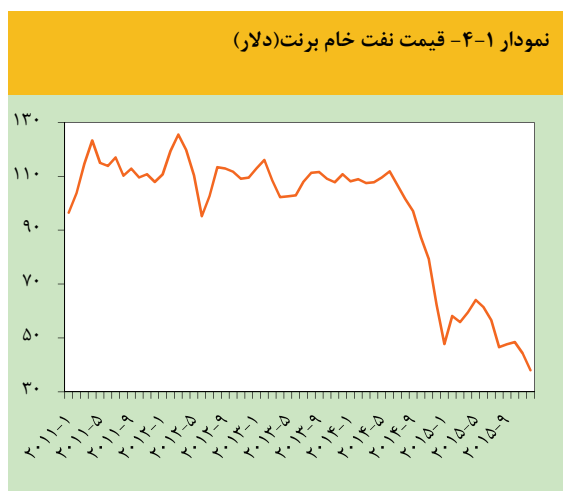
۲- Fiscal Drag

۳- Safety Nets

۴-۱- تحولات قیمت نفت خام و مواد اولیه

و منابع جدید میادین گازی در کشورهای در حال توسعه زمینه افزایش موجودی ذخایر گازی را فراهم کرد و از سوی دیگر، از سرگیری تولید برق هسته‌ای در ژاپن نیز زمینه کاهش تقاضا و به تبع آن کاهش قیمت گاز منطقه آسیا را سبب گردید. به علاوه، قیمت زغال‌سنگ نیز به واسطه وجود مازاد عرضه و همچنین کاهش تقاضای مصرف زغال‌سنگ به دلیل ایجاد آثار زیست‌محیطی مصرف این سوخت به ویژه در کشور چین، در سطح پایینی قرار داشت^(۳).

در اوایل سال ۲۰۱۵، قیمت نفت خام به دلیل روند فزاینده مصرف جهانی نفت خام و کاهش تولید نفت خام آمریکا روند صعودی داشت؛ لیکن از ماه اوت ۲۰۱۵ تا فوریه سال ۲۰۱۶ به واسطه افزایش تولید نفت خام اوپک (به‌ویژه ایران و عربستان) و سایر کشورهای صادرکننده نفت مانند روسیه، رفتار مخاطره‌آمیز فعالان بازارهای مالی و خروج سرمایه‌گذاران از سرمایه‌گذاری در دارایی‌های ریسکی مانند مواد اولیه و سهام، قیمت نفت - علی‌رغم افزایش تقاضای جهانی آن - روند نزولی به خود گرفت و متوسط قیمت نفت خام در سال ۲۰۱۵ به کمترین میزان خود پس از سال ۲۰۰۴ رسید. همچنین، کاهش شدید قیمت نفت در سال ۲۰۱۴ و انتظار تداوم روند نزولی قیمت نفت در سال ۲۰۱۵ موجب شد تا سرمایه‌گذاری در بخش بالادستی نفت و گاز کاهش یافته و در نتیجه آن سرمایه‌گذاری جهانی در بخش انرژی نیز از ۲/۰ هزار میلیارد دلار در سال ۲۰۱۴ به حدود ۱/۸ هزار میلیارد دلار در سال ۲۰۱۵ کاهش یابد^(۱). به دنبال روند نزولی قیمت نفت و به واسطه قراردادهای تنظیم شده براساس قیمت نفت^(۲)، قیمت گاز طبیعی نیز در سال ۲۰۱۵ در مقایسه با سال ۲۰۱۴ کاهش یافت. قیمت سایر مواد اولیه نظیر کالاهای غیر سوختی، فلزات و کالاهای کشاورزی نیز در این دوره روند کاهشی داشت. عواملی نظیر افزایش عرضه نفت شل و افزایش تولید اعضای اوپک (از سمت عرضه) و نرخ رشد پایین اقتصادهای نوظهور (از سمت تقاضا) بخشی از کاهش تقاضای نفت و تداوم روند نزولی قیمت جهانی نفت را توضیح می‌دهند. در خصوص کاهش قیمت گاز طبیعی و زغال‌سنگ نیز همین چشم‌انداز وجود داشت. از یک‌سو، تولید گاز شل آمریکای شمالی

۳- Commodity Special Feature from World Economic Outlook, April, ۲۰۱۶

۱- World Energy Investment (Executive Summary), ۲۰۱۶
۲- Oil-indexed Contracts